

Biblioteka
NASLIJEDE

TIM *press*

Biblioteka NASLIJEĐE

KAKO POSTATI USPJEŠAN DIKTATOR
Priručnik za početnike

Mikal Hem

Naslov izvornika

Kanskje jeg kan bli diktator
En håndbok

©Pax Forlag 2012

© za hrvatsko izdanje:

TIM press d.o.o., Zagreb

Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14

E-mail: tim.press@tim-press.hr

www.tim-press.hr

Sva prava pridržana.

ISBN 978-953-7177-90-4

Mikal Hem

Kako postati uspješan diktator

Priručnik za početnike

S norveškoga prevela
Doroteja Maček

Zagreb, 2014.

**Izdavanje ove knjige
potpomogla je NORLA**

Sadržaj

Prednosti diktature	7
1. Kako postati diktator	15
2. Kako zadržati vlast	37
3. Neka vas obožavaju	59
4. Kako se obogatiti	81
5. Kako trošiti bogatstvo	101
6. Širite potomstvo	123
7. Pišite	143
8. Imajte stila	159
9. Podijelite blago (s vašim najbližima)	179
10. Izvucite se na vrijeme	201
Literatura	217
O autoru	219

Prednosti diktature

Mnogi su razlozi da se poželi vlast. S vlasti dolazi utjecaj, upravljanje, obožavatelji, a često i bogatstvo. U zapadnim demokracijama, nažalost, postoje ograničenja političke moći – zna se koliko je možete imati. Demokratski izabrani vođe moraju uvijek uzeti u obzir oporbu i vrludanje naroda između političkih kandidata. Kad biračima dosadi jedan politički lider, oni glasaju za novog.

Nasuprot tomu, diktatori imaju sasvim drukčiji prostor djelovanja. Bez neugodnih oporbenih političara ili radoznalih medija, mnogo ste slobodniji kad želite postići svoje političke i osobne ciljeve. Možete, na primjer, zgrnuti golem imetak, nešto što radi većina diktatora, a da narod, mediji ili javne službe u to nemaju uvid. Ako bi neki bili toliko drski da pokušaju objelodaniti vaše privatne poslove, možete promijeniti zakon tako da ta vrsta subverzivnog ponašanja bude kažnjiva. Upravo to je u lipnju 2012. učinio Ilham Alijev u Azerbajdžanu. Nakon što je više puta objavljeno da diktator i njegova obitelj upravljaju velikim brojem rudnika, telekomunikacijskih i građevinskih tvrtki, parlament je donio zakone koji predsjedniku i njegovoj supruzi daju imunitet kada je riječ o kaznenom

progonu zbog eventualnih prekršaja počinjenih za trajanja njegove predsjedničke funkcije. Donijeli su i zakon koji medijima zabranjuje objavljivanje informacija o poduzetništvu, bez dopuštenja osobe o kojoj je riječ.

Osobu koja tvrdi da je Bog šalje se na psihijatrijsko liječenje. Diktatorima je, naprotiv, potpuno normalno da ih se veliča poput Boga ili da ih se postavi u istu ravan s Njim. Rafael Trujillo, koji je bio diktator u Dominikanskoj Republici, postavio je u Ciudad Trujillou, glavnom gradu, golem neonski natpis na kojem je pisalo: „Dios y Trujillo“ – „Bog i Trujillo“. Crkve su morale izvjesiti slogan: „Dios en cielo, Trujillo en tierra“ – „Bog na nebu, Trujillo na zemlji“. François Duvalier, u susjednom Haitiju, otišao je korak dalje i postao vrhovna svetinja u vudu religiji svoje zemlje. Ali Soilih, koji je 1970-ih nekoliko godina vladao otočnom skupinom Komora, rekao je: „Ja sam vaš bog i učitelj, ja sam božanski put, ja sam baklja koja sja u tami. Nema drugih bogova osim Alija Soiliha.“

Dok drugi državni lideri moraju misliti na želje i potrebe stanovništva kad podižu zgrade ili infrastrukturu, diktatori se ne moraju zamarati takvim značajnim sitnicama. Oni mogu graditi goleme tornjeve, palače, spomenike i druge velebne građevine, a da sve to ne mora proći javne natječaje i sud birača. Félix Houphouët-Boigny iz Bjelokosne Obale u Yamoussoukru je izgradio najveću crkvu na svijetu sa sedam tisuća mjesta za sjedenje i velikim klima-uređajima da vjernicima bude ugodno, ali unatoč tomu crkva ostaje većim dijelom prazna. Saparmurat Nijazov je potrošio milijarde državnih

petrodolara da od prijestolnice napravi sjajni mramorni grad. Neki diktatori idu i dalje. Than Shwe u Burmi i Nursultan Nazarbajev u Kazahstanu izgradili su potpuno nove prijestolnice.

Diktatori su u pravilu duže na vlasti od svojih demokratskih kolega. Popis državnih vođa koji su se najduže zadržali na vlasti započinje despotima. Demokrati su, međutim, sigurniji na početku svoje vladavine. Vjerojatnost da budu smijenjeni u prvih šest mjeseci svojeg mandata je trideset posto, nasuprot gotovo pedeset posto kod autoritarnih vođa. Poslije tog razdoblja vodstvo preuzimaju diktatori. Demokratski izabrani vođa, koji je opstao prvih šest mjeseci, ima vjerojatnost od četrdeset tri posto da će izgubiti posao za dvije godine, a taj postotak kod autoritarnih vođa je dvadeset devet. Četiri posto demokrata uspijeva ostati na vlasti deset godina ili dulje. Među diktatorima je vjerojatnost gotovo tri puta veća: jedanaest posto drži vlast deset godina ili duže.

Nešto najzabavnije što kao diktator možete učiniti jest donijeti posebne zakone kojih se vaši podanici moraju pridržavati. Rumunjski komunistički vođa Nicolae Ceaușescu je, na primjer, zabranio uporabu pisanih strojeva bez službenog dopuštenja. Ali neke od najbizarnijih zakona uveo je kako bi u Rumunjskoj povećao broj stanovnika. Kontracepcijska sredstva zabranjena, a žene koje nisu imale djecu morale su plaćati porez na celibat, pa i onda kada nisu mogle roditi zbog neplodnosti. Knjige o začecu i seksualnosti smatrane su državnom tajnom i bile su dopuštene samo kao medicinski udžbenici. „Fetus je društveno vlasništvo. Svatko tko izbjegava imati

djecu, dezertjer je koji narušava prirodni kontinuitet“, navodno je rekao rumunjski diktator.

Ceașescu je zabranio da spikerice na televiziji nose nakit. Pokojni predsjednik Turkmenistana Saparmurat „Turkmenbaši“ Nijazov učinio je nešto slično kad je spikericama zabranio šminkanje. Također je zabranio korištenje *playbacka* na javnim koncertima.

Ajatolah Ruholah Homeini otišao je korak dalje. U razdoblju nakon Iranske revolucije, koja ga je dovela na vlast 1979., bila je zabranjena svaka glazba. „Glazba zaglušuje slušača i čini da mozak bude pasivan i glup. (...) Ako hoćeš da tvoja zemlja bude neovisna, moraš potisnuti glazbu i ne smiješ biti u strahu da će te proglasiti staromodnim“, tvrdio je nakon Revolucije. Revolucionarna garda pretraživala je stanove tražeći glazbene instrumente, ploče i videovrpce.

Kad ste diktator, takvi zakoni srećom ne vrijede za vas, kako potvrđuju neke priče o Homeinijevoj zabrani glazbe. Dok je revolucionarna garda vadila kazetofone iz automobila koje je zaustavljala na cestovnim zaprekama, jedan je iranski glazbenik ajatolahovom unuku davao poduku iz sviranja glasovira.

Diktatori imaju sklonost pokazivati svoje nenadmašive sposobnosti za vladanje zemljom. Oni su akademski genijalci, majstorski pisci i vrhunski poduzetnici. Osobito su dobri sportaši. Sjevernokorejski mediji javili su 1994. da je njihov dragi vođa Kim Jong-il pet puta u jednoj rundi golfa odigrao polje samo s jednim udarcem, i još k tome kad je zaigrao prvi put. Diktator je postigao nevjerojatnih 38 udaraća ispod PAR-a na igralištu od 18 rupa.

Kim Jong-il je inspirirao i ostale sportaše u zemlji. Nakon što je Sjevernokorejka Jong Song-ok

pobijedila na ženskom maratonu na Svjetskom atletskom prvenstvu u Sevilli 1999., novinarima je rekla: „Zamislila sam sliku našeg vođe i to me nadahnulo.“

Idi Amin, ugandski diktator, inzistirao je da otvori afričko prvenstvo u amaterskom boksu borbom s Peterom Seruwagijem, trenerom ugandske momčadi. Amin je nadmoćno pobijedio. U novinama sljedećeg dana Ugandani su mogli, pod skromnim naslovom „Boksač godine“, pročitati da je „sudac morao zaustaviti meč u drugoj rundi, da poštedi Seruwagija još težih udaraca“.

Drugi sportski nastrojen diktator je turkmenistanski predsjednik Gurbangulij Berdimuhamedov. Uz ostalo, ima crni pojas kako u taekwondou tako i u karateu. Kad je Turkmenistan u travnju 2012. organizirao svoju prvu automobilsku utrku, predsjednik je zaželio, onako usput, voziti jedan krug. Elegantno je stigao u Bugatti Veyronu, jednom od najbržih i najskupljih automobila na svijetu, omiljenog u diktatorskom miljeu. Nakon što ga je voditelj predstavio, Berdimuhamedov je upitao: „Mogu li sudjelovati?“ Organizator je zvučao vrlo ljubazno: predsjednik smije sudjelovati, unatoč tomu što se kasno prijavio. Slučajno se našla i prikladna odjeća za utrku, baš u predsjednikovoj veličini, pa je Berdimuhamedov sjeo u jedan turski Volkicar. Diktator se potrudio i postavio najbolje vrijeme u probnoj vožnji. Automobil je, dakako, nakon natjecanja izložen u nacionalnom muzeju sporta.

Za same diktatore, diktature nisu samo sport i zabava. Oni se brinu i o igrama za svoje podanike. Na Haitiju 1960-ih godina, kad je zemljom upravljao François „Papa Doc“ Duvalier, izmišljena je igra

haitski rulet: tu se, pokraj palače, u punoj brzini vozi automobil izlizanih guma. Onaj kojem bi guma pukla, izgubio bi.

Kao diktator imate prije svega mnogo veću slobodu za ostvarenje onog što želite nego vaši demokratski pandani. Samo domišljatost postavlja granice. Na primjer, možete neke vama važne dane proglasiti blagdanima. Saddam Hussein je bio jedan od nekolicine svjetskih diktatora koji je svoj rođendan proglasio nacionalnim blagdanom. U Turkmenistanu je Saparmurat Nijazov majčin rođendan proglasio svetkovinom. Valentine Strasser, koji je od 1992. do 1996. bio predsjednik Sijera Leonea, imao je više mašte. On je blagdanima proglasio dan Sv. Valentina i rođendan Boba Marleya. Pokojni predsjednik Toga, Gnassingbé Eyadéma, na čudesan je način 24. siječnja 1974. preživio zrakoplovnu nesreću. Poginuli su svi ostali putnici. Eyadéma je tvrdio da su iza tog slučaja stajali Francuzi, jer je bio u sukobu s nekom francuskom tvrtkom zbog prava na rudnik fosfata. Tvrdio je također da je preživio zahvaljujući svojim magijskim sposobnostima i 24. siječnja postaje danom kada se „slavi pobjeda nad mračnim silama“. Dao je napraviti i strip koji pripovijeda o tom događaju, a superjunak bio je on sam.

Eyadéma je također pokazivao još jednu crtu modernih diktatora: poriv da se čitavo vrijeme okružuje ženama (svi su diktatori u novije vrijeme muškarcima). On je uz sebe uvijek imao pratnju od tisuću žena, koje su pjevale i plesale njemu u čast. Libijski diktator Muammar Gaddafi imao je tjelesnu stražu sastavljenu isključivo od žena. Thomas Sankara, pokojni diktator Burkin Faso, također je imao ženske

sigurnosne snage koje je opremio motociklima, budući da je sam bio strastveni motociklist.

Diktatori su uz sve to vješti i u dodjeli naslova i titula. Idi Amin se uz ostalo nazivao „Vladarem životinja na zemlji i riba u moru“, „Zadnjim kraljem Škotske“ i „Osvajačem Britanskog Imperija u Africi općenito i Ugande posebno“. Rumunjski Nicolae Ceaușescu se nazivao „Karpatskim genijem“. Službeni naziv Muammara Gaddafija je bio „Putokaz velike revolucije od 1. rujna u Socijalističkoj Arapskoj Narodnoj Republici“, ali nazivali su ga i „Brat, vođa i putokaz revolucije“.

Kao diktator možete zgrnuti golemo bogatstvo, pisati bestselere, graditi spomenike, palače i gradove sebi u slavu, imati neograničen pristup privlačnim seksualnim partnerima i uživati u luksuzu. Ali kako da se sve te mogućnosti u potpunosti iskoriste? U sljedećim poglavljima dobit ćete upute kako se postaje i ponaša kao diktator; temeljene su na primjerima iz vladavine nekih od najboljih u tom području. Slijedite li savjete iz ove knjige, trebali biste biti na dobrom putu da postanete spomena vrijedan autokrat.

1.

Kako postati diktator

Noću na 12. travnja 1980. William Richard Tolbert mlađi spavao je u svom domu u glavnom gradu Liberije Monroviji. Na Liberiju se gledalo kao na stabilan kutak na kontinentu koji su obilježili politički nemiri, građanski ratovi i državni udari. Tolbert je bio predsjednik Liberije od 1971., kad je preuzeo vlast od svog prethodnika Williama Tubmana, koji je tom zapadnoafričkom zemljom vladao punih 27 godina. Tolbert nije imao nikakva razloga vjerovati da će razdoblje njegova vladanja uskoro završiti.

Liberija je tada bila uspješna jednostranačka država i takva je bila od svojeg nastanka. Utemeljili su je oslobođeni američki robovi. Prvi su tamo stigli 1820., a 1847. novi su afroamerički doseljenici Liberiju proglasili samostalnom državom. Otada je Liberijom vladala elita koja se sastojala od potomaka oslobođenih robova, dok je autohtono stanovništvo zemlje marginalizirano. Uz Etiopiju, Liberija je jedina afrička zemlja koja nikada nije bila kolonija.

U zoru tog travanjskog jutra narednik Samuel Kanyon Doe neopaženo se uvukao u Tolbertovu kuću zajedno sa skupinom časnika i vojnika, pripadnicima liberijskog autohtonog stanovništva. Svjedoci

su pripovijedali da je Doe sasjekao Tolbertu utrobu dok je ovaj spavao, a ubijeno je dvadeset šestero Tolbertovih pristaša. Truplo bivšeg predsjednika, zajedno s ostalim žrtvama, bačeno je u masovnu grobnicu. Nakon kratkog suđenja, 22. travnja javno je smaknuto i 13 ministara, a mnogi su pristaše bivšeg režima uhićeni.

Državni je udar pokrenuo niz događaja koji su Liberiju bacili u dvadesetpetogodišnje kaotično razdoblje, što je dovelo do dugotrajnih građanskih ratova i brojnih slikovitih i više ili manje uračunljivih poglavara.

Da bi se postalo diktator postoji nešto što očitito morate postići: doći na vlast u nekoj zemlji. To je lakše reći nego učiniti. Broj država je ograničen, a mnogo je ljudi s ambicijama da dođu na vlast i dobiju političku moć. Ali kad vidimo kako je tijekom povijesti vlast prelazila iz ruke u ruku, katkad se put do vrha može činiti zapanjujuće jednostavnim. Ima dovoljno prostora za nekog tko želi postati diktator. Jedni dobiju pomoć od stranih „igrača“, a drugi budu demokratski izabrani. Neki dolaze na vlast slučajno, zato što imaju odgovarajuće roditelje ili samo zbog toga što su se u pravo vrijeme našli na pravom mjestu. Neki budu iskorišteni kao pijuni u igri, a da pritom toga nisu ni svjesni.

Da bi preuzeli vlast u nekoj zemlji, od većine se očekuje težak rad i planiranje. Ima više načina kako se postaje diktator, primjerenih različitim zemljama i različitim prilikama. Ako vam je neprestano na pameti kako postati diktator, trebalo bi dobro razmisliti na koji način ostvariti taj san. Povijest je

puna neuspjelih pokušaja, a neuspjeh vas može brzo poslati u prognanstvo ili, ako imate manje sreće, na groblje. Srećom, tijekom vremena iskušano je niz metoda, pa postoji trik koji se ponavlja i relativno je uspješan.

Nakon što ste ipak odlučili postati diktator, pitanje je također *gdje* pokušati. Najprirodnije je, možda, u vlastitoj domovini, ali to ne znači da je tu i najlakše. Mnogo je teže postati diktator u zemlji u kojoj je demokracija pustila duboke korijene, nego u autoritarnim režimima. Diktatori u pravilu preuzimaju vlast od prethodnog diktatora, a jednog despota će, vjerojatno, naslijediti novi. Međutim, to nije apsolutno pravilo. U Latinskoj Americi, na primjer, postoji niz zemalja koje su donedavno bile diktature, poput Argentine i Čilea, a sad su etablirane demokracije. U Zapadnoj Europi su ne tako davno Portugal i Španjolska bile diktature. Još je manje vremena prošlo otkad su pale diktature u Istočnoj Europi.

Ni demokracije ne traju vječno. Kad je došao na vlast, Vladimir Putin je Rusiju odvuкао dalje od demokracije koja je dobro funkcionirala. On još ne zaslužuje da se o njemu govori kao o rasnom diktatoru, iako mnogo toga sugerira da Putin baš to želi. U nekoliko latinskoameričkih zemalja demokratski izabrani državni vođe posljednjih su godina uzeli više ovlasti i ograničili slobodu medija. To ne znači nužno da će ti državnici postati diktatori, ali oni se kreću u istom smjeru kao raniji despoti na svom putu do autokratske vlasti. Uostalom, u Latinskoj Americi postoji tradicija da se izmjenjuju diktatura i demokracija.

Čak se i u Zapadnoj Europi demokraciju ne može smatrati sigurnom i vječnom. Suvremena parlamentarna demokracija je relativno nov izum i teško je znati koliko je snažna na dulji rok. Ima i primjera da se narod odriče vlasti u demokratskim procesima. Stanovništvo Lihtenštajna je 2003. nadmoćnom većinom glasalo za ustav koji je knezu dao ovlast da preispita demokratske institucije. Knez može postaviti veto na svaki zakon koji parlament predloži i može raspustiti vladu ili smijeniti ministre. Bjeloruski predsjednik Aleksandar Lukašenko je nazvan posljednjim europskim diktatorom. Nije sigurno mora li knez Hans-Adam II. od Lihtenštajna prijeći dug put da u Europi udvostruči broj diktatura.

Zbog toga ne treba odustati ako vam je diktatura neprestano na pameti. Kao što ćemo vidjeti, postoji niz dobro iskušanih načina da se u nekoj zemlji preuzme vlast.

IZVRŠITE UDAR

Preuzimanje vlasti u Liberiji koje je organizirao Samuel Doe 1980. klasičan je *coup d'état*, državni udar. To je brzo preuzimanje vlasti, a u pravilu ga izvodi mala skupina ljudi iz postojećeg aparata na vlasti. Odluka o udaru gotovo uvijek dolazi iz vojnih redova.

Državni udar je najčešći oblik preuzimanja vlasti posljednjih stoljeća. Područje Latinske Amerike mnogi, ne bez razloga, povezuju s čestim državnim udarima. U posljednjih sto godina u Paragvaju je, na primjer, bilo 45 državnih udara i pokušaja udara. Paragvaj je, međutim, u usporedbi s Bolivijom,

stabilna država. Otkako se zemlja osamostalila 1825., Bolivija je doživjela oko 200 državnih udara. To je više od jednog udara na godinu.

Afrika je bila posebno izložena državnim udarima tijekom posljednjih 50 godina. Između 1952. i 2000. u 33 afričke zemlje izvedeno je 85 udara. U Zapadnoj Africi, gdje se nalazi Liberija, dogodila su se 42 udara.

Premda je državni udar popularan oblik preuzimanja vlasti, on se ne može svagdje primijeniti. Prema vojnom povjesničaru Edwardu Luttwaku, da bi udar bio moguć moraju postojati tri uvjeta:

Ekonomska nerazvijenost

Siromašne zemlje su daleko prijemčivije za udare nego bogate. Siromaštvo je često u vezi s niskim sudjelovanjem stanovništva u političkom životu. Stanovništvo ima nisko obrazovanje, visok stupanj nepismenosti i u vrlo malom postotku živi u gradovima. Vlast je u rukama male, obrazovane i dobrostojeće elite. U zemlji u kojoj se vlast izmjenjuje između ljudi unutar elite, državni udar neće biti od veće važnosti prosječnom seljaku ili industrijskom radniku. Bez političkog utjecaja u prethodnom režimu malo je razloga da se oni suprotstave promjeni. U zemlji u kojoj je politički utjecaj raspoređen na više ljudi i ustanova i više njih ima što braniti, udar će biti teško izvršiti.

Politička neovisnost

Da bi se mogao izvršiti državni udar, zemlja u kojoj se želi preuzeti vlast mora biti politički neovisna. Nije moguće preuzeti vlast ako se ona nalazi negdje

drugdje. Za vrijeme mađarske revolucije 1956. demonstranti su preuzeli kontrolu svih mađarskih vladinih institucija, poput vojske, policije i radija. Međutim, stvarna moć nije bila u Mađarskoj, nego u 1600 kilometara udaljenoj Moskvi. Sovjetski Savez je imao vojsku u Mađarskoj i oko nje, izvan kontrole nove mađarske Vlade. Da bi revolucija bila uspješna, trebala se dogoditi u Moskvi.

Jedinstvena vlast

Da bi se izravno moglo preuzeti vlast, ona mora biti koncentrirana u institucijama koje se mogu koordinirati i kontrolirati iz središnjice. Ako je vlast podijeljena među jedinicama koje vlada koristi kao štit ili ako je podijeljena među regionalnim jedinicama koje nisu ovisne o nekoj središnjoj vlasti, državni udar je teže izvesti. U ranoj povijesti SAD-a, kad su pojedine države imale vrlo veliku autonomiju, nije sigurno da biste ostvarili ciljeve izvedete li udar u Washingtonu, D.C. U Demokratskoj Republici Kongo središnja je vlast tako slaba da udar u glavnom gradu Kinshasiju ne bi nužno donio kontrolu nad drugim dijelovima zemlje. Somalija nema središnju vlast i, slijedom toga, vladu koju bi se eventualnim udarom moglo smijeniti.

Savršeni kandidat je, dakle, siromašna zemlja u kojoj je vlast centralizirana u rukama male elite, koja nije pod snažnim vanjskim utjecajem. Kad pronađete zemlju za državni udar, vrijeme je za početak planiranja same akcije. Morate znati tko vam je dovoljno lojalan da sudjeluje u planovima, tko će vas iz vladajućeg aparata podržati, a tko neće izdati aktualnog